

ACTIVITAT 12: OBJECCIÓ DE VIOLÈNCIA.

A) PROFESSORAT:

- OBJECTIUS GENERALS:

Recollir informació sobre els moviments d'objecció de consciència dels anys 80 i 90, dels paral·lels moviments pacifistes i pro-desarmament.

Reflexionar sobre el propi "desarmament" interior. Per què ens diuen que ens hem de defensar? D'on sorgeix la necessitat de defensar-nos? De qui i per què ens hem de defensar?

- OBJECTIUS ESPECÍFICS:

a) emocionals:

- Per als nois, sentir el mandat de gènere que ens obliga a defensar el propi territori, la pròpia intimitat, fent servir la violència, fins i tot la violència preventiva.

. Prendre contacte amb el propi cos i sentir les pors (al desconegut, al contacte corporal, a no ser acceptat en el grup).

. Valorar l'afirmació de força que hi ha darrere de tot acte de resistència no violenta.

- Per a les noies, veure i sentir que en les manifestacions violentes dels homes i dels seus companys hi ha un rerefons no de força sinó de por. Desmitificar, doncs, la violència com a signe de força.

b) experiencials:

- Saber respectar el torn de paraules a les discussions de grup.

- Saber sintetitzar i consensuar les decisions preses.

- Saber expressar-les de forma convincent.

c) cognitius:

- Saber diferenciar els conceptes de "violència" equiparant-los als d'impotència i d'assertivitat (com afirmació dels propis desitjos de forma clara, però amb capacitat de negociar amb les circumstàncies).

- Aclarir el concepte d'agressivitat com a quelcom de natural, però diferenciat del de violència.

- MATERIAL:

Materials d'informació sobre el moviment d'objecció de consciència (MOC), per exemple:

- <http://www.aidex.es/material/jovobjai.pdf>

- <http://www.uv.es/~alminyan/mocinf.html>

Entrevista a Beúnza en la "Contra " de La Vanguardia (Vegeu el material per a l'alumnat).

Pel·lícules: extractes de "Gandhi" de **Richard Attenborough** (1982) I "Hotel Rwanda" (2004, Terry George).

Fulls en blanc, retallats en forma d'arma (per exemple, en forma de pistola). Poden tenir dibuixada o fotografiada una arma en la part posterior.

Una gran paperera.

Una o dues benes opaques per tapar els ulls.

Els acudits d'El Roto que figuren al final.

- DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT.

. El professor o la professora explicarà breument, al començament de l'activitat, què es pretén, segons els objectius enumerats més amunt.

. Tot seguit, s'anirà llegint per parelles, l'entrevista a Pepe Beúnza.

Reflexions sobre la lectura de l'entrevista (al material de l'alumnat es suggereixen algunes qüestions).

. Es demanarà a l'alumnat que reculli a casa fotografies i faci entrevistes a familiars sobre la "mili". Se'n pot fer una exposició de fotos per penjar a la classe i un recull d'entrevistes. Al material de l'alumnat es suggereixen algunes reflexions.

. Aclariment de conceptes: "objecció de consciència", "insubmissió", "deserció", "agressivitat",...

. Es col·locaran els nois drets al centre de la classe. Se'ls proposarà que cadascú, en un paper en forma d'arma (en forma de pistola, per exemple), escriguin una història en què ells han actuat de forma violenta en una situació conflictiva determinada. Es pot seguir el guió que hi ha al material per a l'alumnat.

. Un cop escrits els relats, aniran rotant de mà en mà. Quan el professor o professora ho indiqui, cada un agafarà l'escrit que té a les mans, el llegirà i el llençarà a la paperera amb el crit de "Ser violent és ser covard!" o una altra de similar que se li acudeixi.

. Les noies hauran, mentrestant, fet d'observadores i anotant tot el que va passant.

Un cop acabades les lectures dels relats dels nois, les noies explicaran el que han anat observant i debatran sobre la seva pròpia violència.

. Per últim, la cloenda consisteix en una dinàmica anomenada "el túnel de les carícies".

Es divideix el grup en dues parts, barrejats nois i noies.

El primer grup es posa en dues fileres rectes.

Entremig de les dues fileres circula l'altre grup, un per un, amb els ulls tancats (o coberts per una bena).

La gent de les dues fileres li diu al qui passa pel mig coses agradables a l'oïda o li acaricia amb les mans o una altra part del cos, li dóna un petit massatge suau, etc.

Un cop acabat, es giren els papers i els acariciats i acariciades són ara els acariciadors i acariciadores i viceversa.

. Hi haurà al final una posada en comú en què es demanarà a l'alumnat que expressi per escrit al diari de classe com s'ha sentit, si ha superat les pors i les vergonyes,...

. Es faran les propostes de treball, que són treballs voluntaris d'ampliació, a partir del qual s'ha treballat al taller.

. I, per últim, es deixarà que l'alumnat posi per escrit, al diari de classe, els seus sentiments i les seves reflexions.

- ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT.

. Intentar que l'alumnat llegeixi amb atenció i de forma participativa l'entrevista a Beúnza.

. Per al debat posterior, es pot fer servir la tècnica de la pilota de paper: només parla qui té una bola de paper arrugat. Quan algú acaba, retorna la pilota al professor o la professora i aquest o aquesta la passa al qui llavors li correspon la paraula. Així s'eviten interrupcions mútues.

. En el debat, deixar que surtin totes les opinions, però insistir en el fet de la por de qui fa servir la violència, en com la violència és un senyal d'impotència, de nul·la capacitat de convèncer; de com la violència forma part dels mandats per ser un "home de debò".

. Explicar les raons de la separació (en una part de l'activitat) entre nois i noies. La raó principal és que volem tractar la violència masculina i per això hem agafat l'exemple de l'exèrcit, fins ara format majoritàriament per homes.

. En el relat d'un fet violent per part de cada un dels nois, és important entendre la diferència entre "agressivitat" i "violència", per no confondre els termes. Cal recollir episodis de violència i no d'agressivitat d'altre tipus.

. Insistir en la lectura clara i en veu alta dels relats. Donar importància a l'acte físic de llençar les armes, de desarmar-se.

. Durant el "túnel de les carícies" fer que la dinàmica sigui enriquidora i evitar precisament actes de violència disfressats de carícia.

. Fer-los observar posteriorment allò que sol esdevenir-se: que quan estem amb els ulls tancats ens sentim indefensos i tendim a desconfiar o tenir por dels contactes amb els altres, a defensar-nos de forma primària.

. Treballar després en el debat sobre aquestes recances inicials que estan a la base de molts malentesos i problemes de comunicació que provoquen la violència. Els acudits hi poden ajudar i també les anècdotes que hagin sorgit en els relats anteriors.

. Presentar exemples positius d'assertivitat no violenta. Presentem aquí els casos de Gandhi i de Paul Rusesabagina, però en podem cercar d'altres. Es tracta de presentar models amb qui l'alumnat, sobretot masculí es pugui identificar.

- AVALUACIÓ

Es farà en base del diari de classe de cada alumne/a, on inclourà les sensacions que ha anat experimentant i les reflexions i emocions que li hagin suggerit.

B) ALUMNAT:

- INDICACIONES PER A L'ALUMNAT.

Llegiu atentament aquestes històries il·lustrades amb fotografies:

PEPE BEUNZA, PIONERO DE LA INSUMISIÓN MILITAR EN ESPAÑA

"Sólo los desertores vencen en una guerra"

Tengo 57 años. Nací en Beas de Segura (Jaén), me crié en Valencia y vivo en Caldes de Montbui. Soy ingeniero técnico agrícola y trabajo en un parque natural. Estoy casado y tengo una hija, Núria (22). ¿Política? ¡No violencia revolucionaria! Fui el primer objetor de conciencia contra la mili forzosa, con dos consejos de guerra encima

VÍCTOR-M. AMELA - 21/01/2005 LA VANGUARDIA

-¿Dos consejos de guerra?

-Sí, ¡tengo ese honor! Y tengo el enorme orgullo de que el segundo consejo de guerra me considerase un desertor.

-Un término con un halo despectivo...

-¡El desertor es un héroe! Desertar es la única actitud respetable en una guerra. El desertor es el único que vence en una guerra, porque no mancha sus manos de sangre.

-Actitud cobarde, le habrán dicho.

-Y es al revés, digo yo: lo cobarde es ser violento. ¡Hay que ser muy valiente para no emplear la violencia física!

-¿Usted lo es?

-Hacer el servicio militar contradecía mis principios, y tomé la firme decisión de no hacerlo. Era 1971 y me enviaron a la cárcel.

-¿Por cuánto tiempo?

- Estuve en diversos calabozos y cárceles entre enero de 1971 y marzo de 1974.

-¿Y cuánto tiempo de su libertad estaba dispuesto a sacrificar por no hacer la mili?

-No era sólo por no hacer yo la mili, sino para que se aboliera el servicio militar forzoso. Esa lucha sólo culminó 31 años después, en mayo del 2002, cuando por fin salieron de la cárcel los últimos cinco insumisos.

-¿Fue el primero en hacer eso en España?

-Sólo se negaban a hacer la mili los Testigos de Jehová, por su religión. Pero yo fui el primer objetor de conciencia por convicciones pacifistas, por profesar la no violencia.

-¿Y por antifranquismo?

-También, ¡pero tuve muchas discusiones en la cárcel con la izquierda antifranquista, que no compartía mi discurso no violento!

-¿Qué fue lo que le llevó a usted a tener tan firmes convicciones pacifistas?

-Fui un niño obediente en una familia de valores cristianos, y un adolescente con tendencias anarquistas. Conocí en Valencia a Lanza del Vasto y viajé como mochilero a su comunidad del Arca en Francia: agricultura ecológica, no violencia, cultura tradicional... Y allí decidí íntimamente que objetaría: ¡practicaría la desobediencia civil ante la mili! Y me prepararía a conciencia para ello.

-¿Cómo?

-Ensayé el ayuno, para estar entrenado en huelgas de hambre... Me inicié en el yoga, para mantener la calma... Practiqué trabajos manuales, para tener ocupaciones... Aprendí a tocar la flauta...

-Ya veo que se lo tomó muy en serio.

-¡Es que no existen cursillos de cárcel! Y tuve que inventármelos yo mismo. También me sometí a un análisis psiquiátrico.

-¿Ah, sí? ¿Con qué fin?

-Quise saber si estaba bien, para evitar ser enviado a un manicomio. Durante el análisis, el médico me insinuó: "¿Estás buscando excusas para no hacer la mili?" Alucinó cuando le dije: "No, no. ¡Ojalá no tenga nada que me salve de hacerla!". Ya estaba a punto.

-Y un día le llaman para hacerla....

-Como estudiante, había ido pidiendo prórrogas. A los 23 años me consideré ya preparado. Al presentarme a la caja de reclutas, declaré: "No quiero vestir este uniforme".

-¿Cómo reaccionaron los militares?

-Se asustaron. Vino el capitán y me dijo: "Piénsalo bien". Insistí. Y me metieron en el calabozo. ¡Sentí una gran liberación!

-¿Liberación? Qué paradoja, ¿no?
 -Me sentí liberado del miedo a ceder, a fallar, a no hacerlo... Me había preparado tanto... ¡Pero, por fin, ya estaba allí!
 -¿Qué pasó luego?
 -Estuve en la Modelo y en la cárcel de Jaén. Había vascos, comunistas, gays, cristianos, anarquistas, marxistas... y cursillos de todo, foros de discusión... Alguno de aquellos presos es hoy rector de universidad.
 -¿Tenía usted apoyos afuera?
 -Sí, agitamos el movimiento no violento europeo. En Notre Dame de París colgó una pancarta gigante que rezaba: Libérez Pepe!
 -¿Se hizo usted famoso?
 -Empezó a hablarse de la objeción de conciencia contra la mili. Al salir de la cárcel yo debía volver al cuartel, pero me fui a un barrio de Valencia a alfabetizar niños pobres.
 -¿No le detuvieron?
 -No, hasta que publiqué en La Vanguardia una carta abierta al capitán general. Abogué por una sociedad desmilitarizada y le dije: "Este barrio es mi patria y aquí estoy sirviéndola". Entonces me detuvieron y fui condenado en consejo de guerra por desertor.
 -¿Y a la cárcel otra vez?
 -Sí, y pasé por una depresión... pero la remonté. Y me trasladaron a una compañía disciplinaria de la Legión, en el desierto de El Aaiún, con los delincuentes más terribles.
 -Buf. ¿Merecía la pena todo ese vía crucis?
 -Todo lo que hice yo y otros vale la pena por ser libres. ¡Hemos nacido para ser libres!
 -Sacrificó su libertad por la libertad...y logró el servicio social sustitutorio.
 -Que rechazamos, porque planteó el servicio social como un castigo temporal. ¡Servir a los demás es algo noble y para toda la vida!
 Y por eso aparecieron los insumisos, ¿no?
 -Y los hubo hasta la abolición del servicio militar obligatorio, en diciembre del 2001.
 -Gracias: mis hijos no harán la mili.
 -Acabó un vestigio de esclavitud medieval, un impuesto de sangre. Ya es otra era.
 -¿Qué sintió usted el día de la abolición?
 -Seguí luchando para que soltaran a cinco insumisos aún encarcelados. Uno, en su último juicio, había dicho a los soldados presentes: "Y ustedes sean hombres ¡y deserten!".
 -¿Y hoy ha terminado ya su lucha, pues?
 -¡Si no luchas, estás muerto! Lucho para reducir los ejércitos y promover la cultura de paz frente a la cultura de la guerra. ¡Que nadie aplauda jamás ante un bombardeo! ¡Conseguir algo matando es un fracaso humano! Luchemos: la no violencia es lo revolucionario.

- Per què Pepe diu que "lo cobarde es ser violento"? Què vol dir?

- Per què creieu que els militars es van espantar quan Pepe Beúnza els va dir que no volia vestir l'uniforme? Qui tenia més por llavors, ells o Beúnza?

. Demaneu a casa si hi ha algun familiar o coneixeu algú que hagi fet la mili, o bé que hagi presentat l'objecció de consciència o la insubmissió:

- A quina edat hi van anar?

- Com els tractaven? Quines anècdotes poden explicar d'aquest tracte rebut durant el servei militar?

- Com era la relació amb els oficials?

- Com era la relació amb els companys? Quin paper hi tenia la violència física, la violència psicològica?

- Senten que va canviar d'alguna manera la seva vida?

- Hi ha algú que fes objecció de consciència? Poden explicar què era? Com eren vistos els objectors?

- I algú que es declarés insubmís? Quines conseqüències va tenir per a ell? Com eren considerats els insubmisos?

- Per què a la "mili" només hi anaven nois i no noies?

. Ara ja no hi ha el servei militar obligatori, la "mili" . Però potser de vegades continuem defensant-nos com si fóssim en petites guerres. D'alguna manera, alguna cosa dins de nosaltres continua fent-nos "soldats".

Ara els nois us posareu drets al centre de la classe i les noies faran d'observadores, al voltant (han d'anotar tot el que veieu).

Per als nois de la classe: Escriviu en la part del darrere del full en forma d'arma que us lliurarà la vostra professora o el vostre professor. Les respostes seran anònimes, sense haver de posar el nom. Però feu lletra clara, si pot ser en lletres de pal per tal que un altre les pugui llegir en veu alta:

- Recordeu alguna vegada en què heu tingut un conflicte i us heu comportat de forma violenta, destructiva, amenaçadora? Escriviu què va passar.

- Què sentiu quan actuàveu de forma violenta? Satisfacció, por, ansietat, descontrol,...? Podríeu descriure-ho?

- Vareu pensar que si no actuàveu de forma violenta us veurien malament els del vostre grup, els companys, els amics? Per què?

- Creieu que la situació es podria haver resolt d'una altra manera no violenta? Escriviu què penseu que hauríeu d'haver fet, de forma que vosaltres aconseguíssiu el que volíeu sense fer servir la violència.

Un cop escrits, els papers aniran circulant de forma que no se sàpiga qui ha escrit què.

Cadascú llegirà en veu alta la nota que li hagi caigut (que no serà seva).

Després d'haver-la llegit, s'adreçarà a un recó de la sala, on hi ha una gran paperera i llençarà l'"arma" amb el crit de "Ser violent és ser covard!" o similar.

. Les noies, que hauran fet d'observadores i hauran anotat el que han anat veient, tindran llavors la paraula:

- Quines situacions s'han repetit més? Per què ells, els nois, reaccionen violentament?
 - Hi ha hagut vegades que alguna de vosaltres ha impulsat un noi a actuar violentament?
 - Recordeu alguna situació en què hàgiu estat víctimes de violència?.
 - Recordeu alguna situació en què vosaltres hàgiu reaccionat violentament? Hi ha alguna diferència amb la violència masculina?
- . Ara la professora o professor us demanarà que us dividiu en dos grups per fer una dinàmica que anomenem "el túnel". A les persones que els toqui hauran de tancar els ulls o, millor, cobrir-los amb una bena.
- POSADA EN COMÚ DE L'ACTIVITAT: com ens hem sentit fent-la? Què hem après?
 - PROPOSTES DE TREBALL: per grups mixtos, cercar informació sobre els moviments pacifistes.
 - La postura decidida i no violenta de líders com ara Gandhi o Paul Rusesabagina als films "Gandhi" de Richard Attenborough i "Hotel Rwanda" de Terry George.
 - Comentar el significat dels dos acudits d'El Roto que trobareu tot seguit.
 - **AVALUACIÓ:** Poseu al vostre diari de classe les experiències viscudes, en primera persona. Reflexioneu sobre elles i escriviu les vostres reflexions.

ANNEX: acudits d'El Roto.

elroto@inicia.es

elroto@inicia.es